

**Силабус навчальної дисципліни**  
**Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення**

Галузь знань: 01 освіта/педагогіка Спеціальність: 016

Спеціальна освіта

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Освітня програма: **Олігофренопедагогіка, логопедія. Здоров'я людини.**

**1. Загальна інформація про курс**

<b>Назва курсу, мова викладання</b>	Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення
<b>Тип курсу</b>	Вибірковий компонент ОП Цикл професійної підготовки
<b>Форма навчання</b>	Денна
<b>Викладач</b>	Глоба Лідія Григорівна
<b>E-mail:</b>	lidiiahloba@uzhnu.edu.ua

**2.Анотація до курсу**

Навчальна дисципліна «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» розкриває закономірності і особливості розвитку, виховання та навчання дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями, у яких внаслідок фізичного або морфологічного дефекту порушується нормальний хід загального розвитку. Дозволяє здобувачам вищої освіти отримати знання щодо визначення структур дефекту при різних аномаліях та потенціальні можливості розвитку особистості кожної категорії дітей з фізичними та розумовими вадами; знайомить з принципами і методами навчання та виховання дітей та здійснення оптимального впливу на хід розвитку, формування активної соціальнокорисної особистості.

**3.Обсяг і ознаки курсу**

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	2-й	
Семестр вивчення	3-й	
Кількість кредитів ЄКТС	4	
Загальний обсяг годин	120	
Кількість годин навчальних занять	46	
Лекційні заняття	18	
Практичні заняття	28	
Лабораторні	-	
Самостійна та індивідуальна робота	74	
Форма підсумкового контролю	екзамен	

#### 4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – висвітлити закономірності і особливості розвитку, виховання та навчання дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями, у яких внаслідок фізичного або морфологічного дефекту порушується нормальний хід загального розвитку. Показати, що такі відхилення в розвитку, а саме: стійкі порушення слухової функції (глухі, туговухі); порушення зору (сліпі та слабозорі); тяжкі порушення мови (діти-логопати); комплексним порушенням ряду функцій (сліпоглухі діти, у яких порушення слуху або зору поєднується з розумовою відсталістю, що викликано хвороботворним впливом і викликає необхідність створення спеціальних умов для навчання та виховання таких дітей).

*Завдання курсу:*

- ознайомлення з особливостями розвитку, виховання та навчання різних категорій дітей з вадами;
- визначити структуру дефекту при різних аномаліях та потенціальні можливості розвитку особистості кожної категорії дітей з фізичними та розумовими вадами;
- обґрунтувати принципи створення і розвитку системи спеціальних закладів для виховання дітей з метою здійснення оптимального впливу на хід розвитку, формування активної соціальнокорисної особистості до самостійної трудової діяльності.

#### 5. Основні підходи до вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни ґрунтується на партнерській співпраці викладачів і здобувачів вищої освіти, особистісно-орієнтованому підході до освіти, принципі систематичності та послідовності в освіті, аналітико-синтетичній діяльності студента.

#### 6. ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Загальні компетентності	ЗК
Здатність вчитися і оволодівати: сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей дошкільного і шкільного віку з особливими освітніми потребами; чинним нормативним забезпеченням спеціальної освіти тощо.	ЗК1
Здатність орієнтуватися у проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, зокрема осіб з особливими освітніми потребами. Здатність усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, поважне ставлення до права й закону, володіння достатнім рівнем професійної правосвідомості. Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей.	ЗК3
Здатність відповідати за результати своєї професійної діяльності.	ЗК8
Здатність до адаптації в корекційно-педагогічному середовищі та дії в нових ситуаціях, зокрема тих, що передбачають корекційне навчання, розвиток і виховання та навчальну реабілітацію дітей дошкільного, шкільного віку і підлітків, спілкування з їхніми батьками, комунікації з адміністрацією школи й колегами.	ЗК9

<b>Фахові компетентності</b>	
<p>Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з інтелектуальними, мовленнєвими або комплексними порушеннями, в структурі яких є інтелектуальні та/або мовленнєві.</p>	<b>ФК-1.</b>
<p>Здатність до застосування психолого-педагогічних, корекційно-методичних та фахових знань щодо навчання дітей з психофізичними порушеннями; вміння відбирати і систематизувати корекційно-педагогічний матеріал з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей тих, хто навчається; здатність застосовувати відповідні методи, прийоми, форми, засоби корекційного навчання і виховання, реабілітації; здатність визначати мету та завдання на кожному етапі корекційно-виховної роботи; визначати лінії співпраці з сім'єю.</p>	<b>ФК-3.</b>
<p>Здатність до застосування знань основних видів і технологічних підходів до планування власної професійно-корекційної діяльності з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей особи; вміння планувати, організовувати і результативно здійснювати корекційно-педагогічний процес у дошкільних навчальних закладах та загальноосвітніх навчальних закладах із спеціальним та інклюзивним навчанням; прогнозувати результати корекційного і навчально-виховного процесу як окремого учня, так і класу (групи).</p>	<b>ФК-5.</b>
<p>Здатність реалізовувати ефективні корекційно-навчальні технології у роботі з дітьми та підлітками з інтелектуальними, мовленнєвими та комплексними порушеннями, в структурі яких є інтелектуальні; доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення.</p>	<b>ФК-7.</b>
<p>Здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з інтелектуальними, мовленнєвими або комплексними порушеннями, в структурі яких є інтелектуальні; розуміння цінності спільної роботи з батьками і сім'ями як важливого ресурсу для навчання учнів з порушеннями розвитку.</p>	<b>ФК-12.</b>
<b>Програмні результати навчання</b>	
<p><b>ПРН 01.</b> Володіє знаннями в галузі спеціальної освіти при вирішенні навчально-виховних та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, соціально-психологічних особливостей учнівських груп та конкретних психолого-педагогічних ситуацій.</p> <p><b>ПРН 02.</b> Володіє знаннями етіології виникнення порушень психічного та/або фізичного розвитку; знаннями онтогенезу/дизонтогенезу розвитку (пізнавального, психічного, мовленнєвого); знаннями структури порушень, здійснення компенсаторних механізмів; знаннями класифікацій порушень психофізичного розвитку.</p> <p><b>ПРН 03.</b> Володіє знаннями про сучасні методики і освітні технології забезпечення якості оволодіння навчальними досягненнями учнями з</p>	<b>ЗНАННЯ</b>

<p>інтелектуальними, мовленнєвими порушеннями.</p> <p><b>ПРН 05.</b> Знає методи психолого-педагогічного вивчення та корекції порушень пізнавальної діяльності. Здатний організувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку.</p>	
<p><b>ПРН 08.</b> Володіє теорією і методикою корекційно-розвивальної (виховної, навчальної) роботи з дітьми з інтелектуальними та/або мовленнєвими порушеннями різного віку (дошкільного, шкільного). Розуміє принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.</p> <p><b>ПРН 09.</b> Володіє методиками сприяння соціальної адаптації осіб з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями інтелекту, мовлення, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.</p> <p><b>ПРН 10.</b> Володіє знаннями про особливості розвитку дітей з легкими, помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями, порушеннями мовлення, розладами спектру аутизму та комплексними порушеннями, організації корекційно-педагогічної роботи, спрямованої на їх соціалізацію.</p> <p><b>ПРН 11.</b> Вміє здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язання конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.</p>	<p><i>ВМІННЯ</i></p>

## **7. Зміст навчальної дисципліни**

### Змістовий модуль I. Діти з порушеннями сенсорних систем їх навчання та виховання

#### Тема 1. Предмет, завдання курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення».

Загальна характеристика дітей з вадами. Головні закономірності психічного розвитку дитини. Аномалії природжені і набуті. Причини виникнення. Первинний дефект. Вторинні відхилення.

*Основні поняття теми:* вади розвитку, дефектологія, реабілітація, компенсація, корекція, симптом, синдром.

#### Тема 2. Діти з порушеннями слухового аналізатора

Характеристика і значення слуху. Аномалії розвитку — глухі діти, слабочуючі. Причини порушення слуху.

*Основні поняття теми:* аналізатор, неврит, тотальна глухота, звукопровідна і звукосприймальна нервова глухота, пізно-оглухлі діти, туговухі діти, амбліопія, деривація .

#### Тема 3. Діти з порушеннями зорового аналізатора

Значення зору. Дефекти зору – сліпі, слабо зрячі. Причини виникнення захворювань .

*Основні поняття теми:* слабозорі, сліпі, осліплі діти, катаракта, атрофія зорового нерва, пігментна дистрофія сітківки, короткозорість, далекозорість, мікрофтальм, колобоми, альбінізм, астигматизм, стаціонарні дефекти зору, тотальна сліпота, ністагм.

#### Тема 4. Навчання і виховання дітей з поєднаннями сенсорного та інтелектуального дефектів

Сліпо глухонімота, причини виникнення: природжена глухота і сліпота. Набута сліпо глухонімота.

*Основні поняття теми:* набута сліпо глухота, дактилологія, гемолітична хвороба

новонароджених, резус-несумісність, бінарних дефект.

*Змістовий модуль II. Діти з порушеннями мовленнєвого апарату їх навчання та виховання*

Тема 5. Діти з порушеннями мовленнєвого апарату (загальна характеристика)

Знання мови. Мовленнєві порушення, причини їх виникнення. Центральний та периферичний характер порушень. Органічні та функціональні причини порушення мови.

*Основні поняття теми:* логопедія, кінестезія, мовний праксис, оральна апраксія, афазія, алалія, дизартрія, заїкання, мутизм, сурдомутизм, механічна дислалія, ринолалія, дисфонія, афонія, батаризм, брадилалія, тахілалія, алексія, дислексія, дисграфія.

Тема 6. Навчання дітей з порушеннями усного мовлення

Порушення фонаційного (зовнішнього) оформлення мови; структурно-семантичне (внутрішнє) системне, або поліморфне порушення мовлення. Функціональна афонія, дислалія. Загальні системні порушення мовлення. Порушення ритму темпу мовлення. Основні поняття теми: дистонія, дислалія, дизартрія, ринолалія, баттаризм, брадилалія, тахілалія, алалія, афазія, заїкання, фонастенія.

Тема 7 Навчання і дітей з порушеннями писемного мовлення

Порушення писемного мовлення. Артикуляційно-акустична дисграфія; дисграфія на основі порушення фонемного розпізнавання; дисграфія на основі порушення мовного аналізу та синтезу; граматична дисграфія, оптична дисграфія.

Основні поняття теми: дислексія, дисграфія, аграфія.

Тема 8 Виховання дітей з порушеннями мовлення

**8. Види навчальних занять і методи навчання** Види навчальних занять: лекція, практичне заняття, консультація.

**Методи навчання:** словесний, пояснювально-демонстраційний, метод проблемного викладання.

**Форми підсумкового контролю:** залік.

**Засоби діагностики успішності навчання:** індивідуальні завдання, питання для поточного контролю, питання для підсумкового контролю.

**9. Методи, форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання** Методи

**контролю:** усні (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда), письмові (самостійна робота, модульна контрольна робота, практичні завдання), комп'ютерні (презентації доповідей, модульний контроль у Classroom), самоконтроль, самоаналіз.

**Форми контролю:** поточний, модульний, підсумковий.

**Форми поточного контролю:** виступи на практичних заняттях (обговорення теоретичних питань), індивідуальне усне опитування, індивідуальне письмове опитування, розроблення презентацій, виконання типових практичних завдань, підготовка доповідей.

**Форми модульного контролю:** письмова (онлайн) модульна контрольна робота (теоретичні питання та практичні завдання).

**Форма підсумкового семестрового контролю:** усний /письмовий (онлайн) залік.

## **Оцінювання**

Перевірка та оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів здійснюються за 100 бальною шкалою в межах окремого модулю, та 100-бальною шкалою у процесі підсумкового модульного контролю за національною шкалою та шкалою ECTS.

Накопичення балів студентами відбувається у період вивчення дисципліни на підставі проведення викладачем двох основних **видів контролю:** поточного (перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу в обсязі певної теми чи окремого розділу) та підсумкового (перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу по завершенню курсу).

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

**Таблиця 9.1. Загальна шкала оцінювання: рейтингова, національна та ECTS**

СУМА БАЛІВ за 100-бальною шкалою	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	не задовільно з можливістю повторного складання	
1-34	F	не задовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

**Критерії модульного поточного оцінювання для денної форми навчання**

Модульне поточне оцінювання проводиться під час практичних занять. Кількість балів виставляється інтегровано за роботу на практичних заняттях та виконання самостійної роботи і включає: виконання письмових робіт (складання тез лекцій, написання рефератів; аналітично-конструктивні вправи; анкетування й тестування, виконання проєктів, модульна контрольна робота); усні відповіді (дискусія з наукової проблеми, виступи, інформаційні повідомлення, відповіді на питання та доповнення, бліц-опитування).

Загальна кількість балів модульного поточного оцінювання – 100 (таблиця 5.4)

**Таблиця 9.2. Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни для здобувачів освіти денної форми навчання**

Показники	Загальна к-сть балів
Змістовий модульний контроль № 1, 2	
Оцінювання роботи на практичних заняттях, інтегроване з самостійною роботою студента: – виконання письмових робіт (складання тез лекцій, написання рефератів; аналітично-конструктивні вправи; анкетування й тестування, виконання проєктів, модульна контрольна робота). Кількість балів – 1-10; – усні відповіді (дискусія з наукової проблеми, виступи, інформаційні повідомлення, відповіді на питання та доповнення, бліц-опитування). Кількість балів – 1-5.	60
– модульна контрольна робота (тестові завдання, 2 теоретичні питання). Максимальна к-сть балів – 40	40
Разом	100

## **Критерії оцінювання модульної контрольної роботи для здобувачів освіти**

Модульна контрольна робота оцінюється в 40 балів та складається з тестових завдань та 2 теоретичних питань. Кількість варіантів завдань відповідає кількості студентів групи. На кожне тестове питання пропонується 4 варіанти відповідей, з яких 1 – правильна. Тестове питання оцінюється в 0,1 бал. Максимальна кількість балів за виконання тестових завдань складає 20 балів. Теоретична частина включає 2 питання. Критерії оцінювання: правильність відповіді, повнота висвітлення змісту питання, аргументація відповіді, знання методів, орієнтування у ключових поняттях; логічне, послідовне викладення думок, узагальнення, підбиття підсумків; дотримання норм культури писемного мовлення, наукового стилю викладу думок.

Таким чином максимальна оцінка студента за модульне контрольне тестування – 40 балів.

### **Критерії оцінювання підсумкового контролю для денної та заочної форми навчання**

Підсумковий модульний контроль включає наступний вид контролю: екзамен. Екзамен проводиться в усній формі та включає відповіді на 3 питання екзаменаційного білету, відповіді на допоміжні питання.

При цьому необхідно керуватися певним розподілом критеріїв.

Критерії оцінювання усних відповідей на питання екзаменаційного білету:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Якщо студент не з'явився на екзамен (залік) у визначений час, то у відомості викладач записує його підсумкову модульну оцінку (при умові, що вона  $\geq 60$  балів) або «не з'явився», якщо ця оцінка становить менше 60 балів.

Студенти, які не з'явилися на екзамен (залік) без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру

## 10. Політика курсу.

**Відвідування занять.** Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100% відвідування очне або дистанційне відвідування всіх лекційних занять. Очікується, що студенти відвідають всі лекції і практичні заняття. Пропуск понад 25% занять без поважної причини буде оцінений як FX.

Здобувач вищої освіти повинен:

- заздалегідь інформувати викладача у разі неможливості з поважних причин відвідувати заняття;
- виконувати контрольні та інші роботи, що визначені робочими навчальними планами. Студенту, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять,

в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Пропущені заняття студент має обов'язково відпрацювати. Перездача робіт проводиться на консультаціях. Обов'язковою є присутність здобувача освіти першого (бакалаврського) рівня освіти на модульному контролі.

**Академічна доброчесність.** Високо цінується академічна доброчесність. Не дотримання академічної доброчесності стане причиною стягнень, за що можуть відніматися бали. Мінімальне покарання для студентів, яких спіймали на обмані чи плагіаті під час підсумкового контролю, буде нульовим для цього завдання з послідовним зниженням підсумкової оцінки дисципліни принаймні на одну літеру.